

АНОТАЦІЯ

Погуць О. П. Припинення непідприємницьких юридичних осіб. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2020.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із здійсненням припинення непідприємницьких юридичних осіб.

У роботі здійснено ретроспективний аналіз становлення інституту припинення юридичної особи та розвитку особливостей його правового регулювання. Відзначено вплив історичної традиції та умов соціально-економічного розвитку держави на тенденції у правовому регулюванні ліквідації юридичних осіб. Досліджено сучасний стан правового регулювання та тенденції розвитку. Проаналізовано особливості реорганізації та ліквідації непідприємницьких юридичних осіб корпоративного та унітарного типів. Досліджено проблему захисту прав кредиторів при припиненні непідприємницьких юридичних осіб.

Через призму визначення місця правових категорій « правонаступництво » і « реорганізація » у цивільному обороті зроблено висновок, що правонаступництво та реорганізація співвідносяться між собою як родові і видові поняття, оскільки правонаступництво означає перехід прав і обов'язків від одного суб'єкта права до іншого не тільки шляхом реорганізації, але й іншими способами – у порядку спадкування, через відступлення права вимоги тощо.

Досліджуючи правові аспекти реорганізації непідприємницьких осіб, у роботі за основу взято критерій їх поділу за устроєм на юридичні особи унітарного корпоративного типу (ті, що побудовані на основі відносин членства (участі) та унітарного типу (для яких не є характерною наявність членства (участі)). В рамках наведених типів непідприємницьких юридичних осіб,

досліджено специфіку реорганізації таких їх організаційно-правових форм як громадські об'єднання, споживчі товариства, установи, фонди та заклади.

Правове регулювання реорганізації непідприємницьких юридичних осіб унітарного типу носить комплексний характер, адже міститься у численних нормативно-правових актах. При цьому загальні засади здійснення відповідних процесів лежать в площині цивільно-правового регулювання.

Підтримано та додатково аргументовано позицію щодо можливості непідприємницьких юридичних осіб виступати учасниками інституту банкрутства в якості боржника з огляду на положення ч.1 ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства. Віднесення суб'єктів некомерційної діяльності до кола боржників є доцільним з огляду на те, що внаслідок здійснення ними підприємницької діяльності вони можуть бути обтяжені вимогами кредиторів, які мають бути задоволені, а іноді інакше, як через застосування процедури банкрутства, задовольнити вимоги кредиторів неможливо.

Запропоновано розглядати ліквідацію як форму припинення юридичної особи, що визначає порядок припинення її прав та обов'язків без правонаступництва або у випадках, передбачених законодавством із виникненням сингулярного правонаступництва з метою захисту прав її кредиторів і учасників (засновників) шляхом передачі частини майна і зобов'язань таким особам. Акцентовано увагу на тому, що ліквідація як форма припинення юридичної особи характеризується певною послідовністю дій, що складають цілісну процедуру, наслідком здійснення якої виступатиме припинення юридичної особи як суб'єкта правовідносин.

Вказано на необхідності приведення спеціального законодавства про непідприємницькі юридичні особи у відповідність з нормами ЦК України, згідно яких визначено закритий перелік загальних підстав ліквідації, виникнення яких може бути зумовлено спеціальними підставами та умовами. Тому дії органів державної влади варто спрямовувати тільки на можливість подання заяви чи позову до суду про ліквідацію юридичної особи, як спеціальну підставу (умову) ліквідації, що може бути реалізована через рішення суду, як загальну підставу ліквідації.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає, насамперед, в тому, що *вперше*: 1) аргументовано доцільність законодавчого визначення особливостей голосування при прийнятті рішення про реорганізацію непідприємницької юридичної особи, а саме: $\frac{3}{4}$ голосів усіх присутніх учасників на загальних зборах – при реорганізації непідприємницької юридичної особи корпоративного типу; одноголосна згода усіх присутніх на зборах учасників – при перетворенні у підприємницьку юридичну особу; 2) запропоновано наділити органи державної влади правом звернення до суду з позовом про примусову реорганізацію непідприємницької юридичної особи; 3) запропоновано доцільність закріплення в рамках ЦК України обов'язку юридичної особи, що реорганізується, надіслати кредиторам повідомлення щодо прийняття рішення про реорганізацію із визначенням конкретних строків заявлення ними вимог до юридичної особи; 4) доведено, що особливості припинення непідприємницької юридичної особи залежать від її приналежності до: а) юридичних осіб публічного чи приватного права; б) юридичних осіб унітарного чи корпоративного типу; в) організаційно-правової форми, у якій вони діють.

У дисертації удосконалено: 5) положення про те, що при реорганізації діяльність юридичної особи не припиняється; відбувається правонаступництво; здійснюється заміна суб'єктного складу реорганізаційного правовідношення; суб'єктами виступають юридичні особи: правопередник і правонаступник, об'єктом – майно, майнові права і зобов'язання; відбувається в силу закону; 6) положення про те, що закритий перелік підстав та процедури ліквідації, визначений на рівні ЦК України, є актуальним для непідприємницьких юридичних осіб незалежно від виду та організаційно-правової форми і не потребує виділення додаткових підстав у рамках спеціальних законів; 7) критерії розмежування правового статусу ліквідаційної комісії та органів управління юридичної особи за такими характеристиками як мета, задля якої вони створюються, особливі повноваження, вимоги до складу ліквідаційної комісії чи ліквідатора, строк діяльності; 8) правовий механізм реорганізації громадських об'єднань, зокрема: 1) за загальним правилом, добровільний

порядок їх реорганізації; 2) неможливість перетворення громадської організації у громадську спілку; 3) можливість перетворення в підприємницьку юридичну особу, особливо, якщо таке об'єднання здійснює підприємницьку діяльність; 9) перелік ознак ліквідації, а саме: а) це форма припинення юридичної особи як суб'єкта права; б) при ліквідації не створюються нові суб'єкти права і не відбувається приєднання до вже існуючих суб'єктів права; в) при ліквідації має місце припинення правовідносин; г) при ліквідації майно, права і обов'язки не переходять у порядку універсального правонаступництва; д) ліквідація відбувається на підставах і в порядку, визначених законом; е) при ліквідації має забезпечуватися захист інтересів як кредиторів, так і засновників (членів) цієї юридичної особи.

У дисертації набули подальшого розвитку: 10) положення про те, що правонаступництво та реорганізація співвідносяться між собою як родові і видові поняття, в силу того, що правонаступництво відбувається не тільки шляхом реорганізації, але й іншими способами (спадкування, відступлення права вимоги тощо); 11) положення про те, що підставою виникнення правонаступництва при реорганізації юридичних осіб є складний юридичний склад, що включає сукупність таких юридичних дій, як: 1) прийняття рішення про реорганізацію; 2) складення і затвердження передавального акта або розподільного балансу; 3) затвердження статуту реорганізованої юридичної особи; 4) внесення до єдиного державного реєстру юридичних осіб відповідного запису про реорганізацію юридичної особи; 12) позиція щодо можливості непідприємницьких юридичних осіб виступати учасниками інституту банкрутства в якості боржника внаслідок здійснення ними підприємницької діяльності та обтяження вимогами кредиторів, які повинні бути задоволені; 13) аргументовано можливість перетворення споживчого товариства в підприємницьку юридичну особу з обміном об'єктів права власності членів споживчого товариства – паїв на акції чи частки в статутному капіталі підприємницької юридичної особи.

Ключові слова: непідприємницька юридична особи, припинення юридичної особи, правонаступництво, реорганізація, ліквідація, банкрутство, злиття, приєднання, поділ.

SUMMARY

Pohut O.P. Termination of Non-Entrepreneurial Legal Entities. - Qualifying scientific work with Manuscript Rights.

Dissertation in support of the Doctor of Philosophy in Law, specialty 081 Law.
– Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk, 2020.

The dissertation is devoted to the research of the pressing theoretical and practical problems connected with the implementation of termination of non-entrepreneurial legal entities.

The paper provides a retrospective analysis of the formation of the institution of a legal entity's termination and the development of the peculiarities of its legal regulation. The influence of historical tradition and conditions of social and economic development of the state on tendencies in legal regulation of legal entities' liquidation is noted. At the same time, the absence of the definition of liquidation of a legal entity at the level of the Civil Code of Ukraine or other normative legal acts can be considered as a consequence of traditional approaches in the development of this institution in domestic law.

From the perspective of determining the place of such legal categories as “succession” and “reorganization” in civil turnover, it was concluded that succession and reorganization are related as generic and specific concept, because succession means the transfer of rights and responsibilities from one subject of law to another not only by reorganization, but also in other ways – by inheritance, by assignment of the right of claim, etc.

In studying the legal aspects of the reorganization of non-entrepreneurial entities, the criterion of their division into legal entities of unitary corporate type (those built on the basis of membership (participation) and unitary type (which are not characterized by presence of membership (participation)) was used as a basis in

this research. Within the framework of the above types of non-entrepreneurial legal entities, the specifics of reorganization of such organizational and legal forms as public associations, consumer associations, institutions, funds and establishments were studied.

Legal regulation of reorganization of non-entrepreneurial legal entities of unitary type is complex as it can be found in numerous legal acts. At the same time, the general principles of implementing the relevant processes are in the plane of civil law regulation.

The position on the possibility of non-entrepreneurial legal entities to be the participants in the institution of bankruptcy as a debtor in view of the provisions of Part 1 of Art. 1 of the Bankruptcy Code of Ukraine was supported. The classification of non-profit entities as debtors is appropriate given that as a result of their business activities they may be burdened with creditors' claims, which must be satisfied, and sometimes otherwise, through the application of bankruptcy proceedings, it is impossible to satisfy creditors' claims.

It is proposed to consider liquidation as a form of termination of a legal entity, which determines the procedure for termination of its rights and obligations without succession or in cases provided by law with the emergence of singular succession to protect the rights of its creditors and participants (founders) by transferring property and liabilities to such persons. Emphasis is placed on the fact that liquidation as a form of termination of a legal entity is characterized by a certain sequence of actions that constitute a holistic procedure, the implementation of which will result in the termination of a legal entity as a subject of legal relations.

It is specified that the beginning of the liquidation procedure of a non-entrepreneurial legal entity is carried out in the presence of two legal facts, each of which is a necessary element of the legal structure, namely: the existence of certain grounds for liquidation of a non-entrepreneurial legal entity or the adoption of relevant decision about the liquidation by the persons authorized to do it as required by law or constituent documents of a non-entrepreneurial legal entity.

It is pointed out that it is necessary to bring special legislation on non-entrepreneurial legal entities in line with the norms of the Civil Code of Ukraine,

according to which a closed list of general grounds for liquidation is defined and their occurrence may be due to special grounds and conditions. Therefore, the actions of public authorities should be directed only at the possibility of filing an application or lawsuit to liquidate a legal entity as a special ground (condition) for liquidation, which can be implemented through a court decision as a general ground for liquidation.

The scientific novelty of the obtained results of the dissertation research is primarily in the fact that *for the first time*: the expediency of legislative determination of voting peculiarities when making a decision on reorganization of a non-entrepreneurial legal entity is substantiated, namely: $\frac{3}{4}$ votes of all participants present at the general meeting when reorganizing a non-entrepreneurial legal entity of corporate type; unanimous consent of all participants present at the meeting when reorganizing into an entrepreneurial legal entity; it is proposed to give public authorities the right to go to court with a claim for compulsory reorganization of a non-entrepreneurial legal entity; the expediency of consolidating within the Civil Code of Ukraine is proposed regarding the obligation of the legal entity being reorganized to send creditors a notice of the decision on reorganization with the definition of specific deadlines for their claims against a legal entity; it is proved that the peculiarities of termination of a non-entrepreneurial legal entity depend on its belonging to: a) legal entities of public or private law; b) legal entities of unitary or corporate type; c) organizational and legal form in which they operate.

The following was improved in the dissertation: the provision that the activity of a legal entity is not terminated during the reorganization; there is a succession; the parties of legal relations in reorganization are being replaced; legal entities – the predecessor and the successor – are the subjects, while property, property rights and obligations are the objects; it happens by operation of law; the provision that the closed list of grounds and liquidation procedures, defined at the level of the Civil Code of Ukraine, is relevant for non-entrepreneurial legal entities regardless of the type, as well as organizational and legal form and does not require additional grounds under special laws; criteria for delimitation of the legal status of a liquidation commission and management bodies of a legal entity by such characteristics as the

purpose for which they are created, special powers, requirements for the composition of a liquidation commission or a liquidator, term of its activity; legal mechanism for reorganizing public associations, in particular: 1) voluntary procedure of their reorganization, as a general rule; 2) the impossibility of transforming a public organization into a public union; 3) the possibility of transformation into an entrepreneurial legal entity, especially if such an association carries out business activities; a list of signs of liquidation, namely: a) it is a form of termination of a legal entity as a subject of law and not its activity; b) no new subjects of law are created and there is no accession to already existing subjects of law in the event of liquidation; c) there is a termination of legal relations upon liquidation; d) the property, rights and obligations do not pass in the order of universal succession upon the liquidation; e) liquidation takes place on the grounds and in the manner prescribed by law; f) the interests of both creditors and founders (members) of this legal entity must be protected in the event of liquidation;

The following was further developed in the dissertation: the provision that succession and reorganization are related as generic and specific concepts due to the fact that the succession occurs not only through reorganization, but also in other ways (inheritance, assignment of claims, etc.); the provision that the basis for the emergence of succession in the reorganization of legal entities is a complex legal structure, which includes a set of legal actions, such as: 1) making a decision on reorganization; 2) drawing up and approval of a transfer deed or distribution balance; 3) approval of a charter of the reorganized legal entity; 4) making an appropriate entry on reorganization of a legal entity in the Unified State Register of Legal Entities;

position on the possibility of non-entrepreneurial legal entities to act as participants in the institution of bankruptcy as a debtor as a result of their business activities and encumbrance by creditors' claims to be satisfied; the approach that the decision to reorganize a non-entrepreneurial legal entity of a corporate type is made exclusively by the general meeting; provisions that the institutions: 1) are not characterized by such a form of reorganization as transformation; 2) the reorganization of public authorities as institutions differs from the general principles

of reorganization, defined by the Civil Code of Ukraine, which are manifested in the order of initiating the reorganization, direct reorganizing, determining the end of the reorganization. Arguments were provided regarding the possibility of transformation between types of organizational and legal form of a consumer society, as well as into a business legal entity with the exchange of objects of ownership by members of a consumer society – shares to stakes or interest in the authorized capital of an entrepreneurial legal entity.

Key words: legal entity, legal entity, stopping of legal entity, reorganization, transformation, liquidation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Погуть О. П. Теоретико-правові аспекти реорганізації споживчих товариств. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2018. Вип. 46. С. 103-117.

2. Погуть О.П. Теоретико-правові аспекти реорганізації громадських об'єднань. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2018. Вип. 47. С. 61-74.

3. Погуть О. П. Ліквідація непідприємницьких юридичних осіб: проблеми правового регулювання. *Порівняльно-аналітичне право*: електронне наукове видання. 2019. №. 6. С. 157-160. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_6_2019.pdf (дата звернення: 20.12.2019).

4. Погуть О. П. Захист прав кредиторів при припиненні непідприємницьких юридичних осіб. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. Випуск 1. Ч. 3. С. 151-156.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Погуть О.П. Окремі аспекти правового регулювання перетворення громадських об'єднань. *Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства*: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 5-6 жовтня 2018 р.). Івано-Франківськ, 2018. С. 65-68.

6. Погуть О. П. Деякі проблеми реорганізації споживчих товариств. *Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 28 грудня 2018 р.). Одеса, 2018. С. 46-50.

7. Погуть О. П. Правові аспекти захисту прав кредиторів при припиненні непідприємницьких юридичних осіб. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника», 2019. С. 70-77.

8. Погуть О. П. До питання про реорганізацію як форму припинення юридичної особи. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20 березня 2020 р.). Одеса, 2020. С.129-131.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

9. Погуть О.П. Окремі аспекти правового регулювання перетворення громадських об'єднань. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. №10 (28). С. 79-84.